

Nghiên cứu các phương thức tạo, sử dụng vốn tiền tệ ở các nước và ứng dụng một cách sáng tạo, có chọn lọc vào điều kiện cụ thể của nước ta đang trở thành đề tài thời sự, phù hợp với yêu cầu "cần huy động nhiều nguồn vốn, gắn với sử dụng vốn có hiệu quả" để thực hiện công nghiệp hóa và hiện đại hóa do Nghị quyết Hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ đề ra. Nội dung bài viết này cũng nhằm đóng góp cho vấn đề đó.

Những phương thức tài trợ để đổi mới thiết bị và công nghệ đang được áp dụng ở nước ta hiện nay

Hiện nay, đầu tư để đổi mới máy móc thiết bị, hiện đại hóa công nghệ là nhu cầu cấp bách có tính chất sống còn đối với các doanh nghiệp nước ta.

Trong điều kiện nước ta hiện nay, do qui mô vốn nhỏ bé đã làm cho hoạt

động của các doanh nghiệp bị ảnh hưởng rất bất lợi trong cạnh tranh, nhưng đây cũng chưa phải là yếu tố quyết định mà chính thiết bị và công nghệ lạc hậu mới là một trong những nguyên nhân chủ yếu làm cho hoạt động của các doanh nghiệp yếu kém và thua lỗ.

Thông thường ở các nước khi máy móc thiết bị hao mòn khoảng 70% là đã được thanh lý đổi mới, riêng ở nước ta trong nhiều trường hợp thiết bị đã hao mòn trên 70%, thậm chí 100% vẫn chưa được thay thế. Nếu căn cứ theo tiêu chuẩn này thì hiện nay mức độ còn có thể sử dụng bình quân của các loại máy móc thiết bị ở nước ta rất thấp, mức hao mòn của các loại máy móc thiết bị tính chung trên toàn quốc hiện nay là 53,9%. Con số này còn có xu hướng tăng cao hơn nữa bởi tình trạng đầu tư cho tài sản cố định thấp hơn khấu hao cơ bản hàng năm. Điển hình như TP.HCM năm 1993, mức đầu tư cho tài sản cố định 9-11%, trong khi đó khấu hao cơ bản là 11-12%. Xét về mặt kỹ thuật, công nghệ thì hầu hết máy móc thiết bị đã lạc hậu 4-6 thế hệ máy,

số đạt trình độ tiên tiến chỉ khoảng 10%. Đã vậy, máy móc thiết bị đang được sử dụng cũng không đồng bộ. Tỷ lệ đồng bộ trong ngành công nghiệp trung ương là 34%, công nghiệp địa phương 27%.

Từ thực trạng nêu trên, sản phẩm trong nước sản xuất ra nghèo về chủng loại, kém về chất lượng là tất yếu không thể tránh khỏi. Lâu nay chúng ta thường đổ lỗi cho hàng ngoại do nhập lậu, trốn được thuế làm cho hàng trong nước không cạnh tranh nổi về mặt giá cả, điều này chỉ đúng một phần. Sở dĩ hàng hóa trong nước sản xuất ra không cạnh tranh nổi với hàng ngoại là do thiết bị sản xuất của ta đã quá lạc hậu nhưng chưa được thay thế.

Muốn nâng cao sức sản xuất tạo ra tích lũy để phát triển đất nước, tránh tụt hậu thì trước hết phải gấp rút đầu tư bổ sung, đổi mới thiết bị hiện đại hóa công nghệ cho các doanh

thể hoạt động và phát triển thuận lợi. Nói như vậy có nghĩa là nguồn vốn tài trợ cho các doanh nghiệp từ ngân sách nhà nước là rất hạn chế.

- Các doanh nghiệp tự tài trợ:

Đối với các doanh nghiệp quốc doanh thì phần lớn hoạt động trung bình hoặc yếu kém do đó qui mô vốn tích lũy được có thể dùng tái đầu tư rất thấp. Còn các doanh nghiệp tư nhân thì đại bộ phận mới được thành lập nên cũng chưa đủ thời gian tích lũy vốn.

- Tài trợ thông qua thị trường:

Mặc dù tiềm năng của phương thức tài trợ này rất lớn nhưng trong thời gian trước mắt còn gặp nhiều khó khăn vì những lý do sau:

. Thị trường chứng khoán chưa được hình thành.

. Các công cụ tài chính chưa nhiều và khó có điều kiện phát triển nhanh.

. Việc đầu tư vốn qua các công cụ tài chính chưa trở thành tập quán của dân chúng.

Do đó, trong vài năm tới phương thức tài trợ vốn thông qua thị trường sẽ phát triển, nhưng qui mô của nó vẫn còn nhiều hạn chế.

- Tài trợ từ các định chế tài chính:

Trong cơ chế bao cấp trước đây phần lớn vốn ngắn hạn do ngân hàng tài trợ, vốn dài hạn là lĩnh vực ngân sách đảm nhiệm. Tuy nhiên, từ khi nền kinh tế chuyển sang cơ chế thị trường các ngân hàng đã mở rộng việc tài trợ vốn trung và dài hạn, mặc dù tỷ trọng của 2 loại cho vay này ở các ngân hàng còn thấp so với tổng dư nợ, nhưng đã có tốc độ phát triển nhanh, năm 1993 vốn cho vay trung và dài hạn của các ngân hàng gấp đôi năm 1992.

Tuy vậy, để đáp ứng nhu cầu đầu tư đổi mới thiết bị, hiện đại hóa công nghệ cần phải đa dạng hóa các phương thức tài trợ. Cho dù phương thức cho vay trung và dài hạn hiện nay có nhiều ưu điểm, nhưng không phải luôn thích hợp với mọi điều kiện mà có những trường hợp nhất định ngân hàng không thể cho vay trung và dài hạn được:

Thứ nhất, một trong những điều kiện căn bản để được ngân hàng cho vay trung và dài hạn là doanh nghiệp phải được ngân hàng xếp vào loại hoạt động tốt, tức là hoạt động kinh doanh có hiệu quả, có khả năng tài chính mạnh và uy tín với ngân hàng trong việc thực hiện các hợp đồng từ trước tới nay.

Căn cứ vào điều kiện này thì phần lớn các doanh nghiệp nhà nước không thể vay vốn trung và dài hạn được, còn các doanh nghiệp tư nhân mới thành lập cũng chưa đủ thời gian để niềm tin cho ngân hàng.

Trường hợp doanh nghiệp không được xếp vào loại hoạt động tốt thì đòi hỏi khi vay phải có tài sản thế chấp và mức thế chấp thấp nhất phải lớn hơn

THUÊ MUA PHƯƠNG THỨC TÀI TRỢ VỐN ĐỂ ĐỔI MỚI THIẾT BỊ VÀ HIỆN ĐẠI HÓA CÔNG NGHỆ

HỒ DIỆU - PHẠM PHÚ QUỐC

niệp trong nền kinh tế. Đây chính là một trong những nội dung cơ bản và phổ biến của công nghiệp hóa và hiện đại hóa mà nếu không sớm thực hiện thì trong những năm sắp tới khó có thể giữ cho nền kinh tế ổn định để thực hiện các mục tiêu khác.

Thực trạng đầu tư để đổi mới thiết bị và công nghệ ở Việt Nam trong thời gian qua có rất nhiều hạn chế về nguồn vốn cũng như phương thức tài trợ, điều này được thể hiện như sau:

- Tài trợ vốn của ngân sách nhà nước:

Trong cơ chế quản lý theo kế hoạch hóa tập trung, nguồn vốn kinh doanh của các xí nghiệp quốc doanh chủ yếu được tài trợ bằng ngân sách nhà nước, nhưng trong cơ chế thị trường với sự tồn tại cùng lúc nhiều thành phần kinh tế, ngân sách nhà nước không đủ khả năng để tài trợ cho các doanh nghiệp mà nhiệm vụ của ngân sách là đảm bảo cho các khoản chi cho khu vực quản lý hành chính, văn hóa xã hội, quốc phòng và đầu tư cho cơ sở hạ tầng kinh tế xã hội nhằm tạo điều kiện cho các doanh nghiệp có

số tiền vay 20%. Trên thực tế, tài sản cố định của các doanh nghiệp phần lớn là lạc hậu nên khó tìm ra nhưng tài sản đủ tiêu chuẩn thế chấp cho ngân hàng. Hơn nữa số tài sản này còn phải dùng thế chấp cho các khoản vay vốn lưu động, một nhu cầu không nhỏ và rất cần thiết.

Thứ hai, một trong những nguyên tắc để hạn chế rủi ro trong cho vay trung và dài hạn là doanh nghiệp phải có vốn tự có tham gia từ 30 đến 50% giá trị tài sản đầu tư hoặc giá trị dự án. Đối với các doanh nghiệp chưa tích lũy được vốn tự có, phương thức cho vay trung và dài hạn sẽ không thực hiện được. Mặt khác, theo qui định mới đây của Bộ tài chính, các doanh nghiệp quốc doanh mới thành lập chỉ được nhà nước cấp tối đa 30% nhu cầu vốn lưu động trong kế hoạch định mức vốn lưu động được duyệt. Như vậy đòi hỏi các doanh nghiệp này phải bổ sung một phần vốn lưu động bằng lợi nhuận tích lũy được và tất yếu sẽ gặp khó khăn khi vay vốn trung hạn của ngân hàng vì bị yêu cầu có vốn tự có tham gia.

Với những hạn chế vừa nêu, đòi hỏi phải đa dạng hóa các phương thức tài trợ nhằm hạn chế được rủi ro trong kinh doanh cho các tổ chức tài chính, đồng thời hình thành một cơ chế tài trợ đồng bộ, linh hoạt bổ sung các mặt hạn chế của mỗi một phương thức. Thuê mua là phương thức tài trợ cần nghiên cứu để ứng dụng.

Thuê mua (leasing - financial leasing - finance lease) là một phương thức tài trợ mới xuất hiện vào năm 1960 do công ty tư nhân Hoa Kỳ tên là United States Leasing Corporation thực hiện đầu tiên, sau đó du nhập sang châu Âu và phát triển mạnh mẽ cho đến nay.

Nội dung chính của nghiệp vụ này là thông qua hợp đồng thuê mua người chủ tài sản - người cho thuê, cho phép người cần tài sản - người đi thuê, chiếm hữu và sử dụng tài sản đó cho những mục đích nhất định trong một thời gian dài nhưng không có quyền sở hữu nó. Theo định kỳ người đi thuê có trách nhiệm thanh toán tiền thuê và sau khi hết hạn thuê, người đi thuê có thể mua lại tài sản đó.

Tài sản thuê mua bao gồm bất động sản như nhà ở, văn phòng làm việc, nhà xưởng... và những động sản hữu hình có giá trị lớn, thời gian sử dụng lâu như thiết bị sản xuất, phương tiện vận tải...

Định chế tài trợ thuê mua và chính sách hỗ trợ

- Định chế tài trợ thuê mua

Khi một hoạt động kinh tế phát sinh thì đứng trên góc độ quản lý nhà nước phải xác định: giao cho tổ chức nào thực hiện là có hiệu quả nhất, tức là vừa đảm bảo lợi ích cho tổ chức được phép thực hiện đồng thời đảm bảo lợi ích toàn xã hội. Thuê mua là một

nghiệp vụ tài chính, vì vậy khi lựa chọn tổ chức được phép thực hiện phải dựa trên 3 nguyên tắc sau:

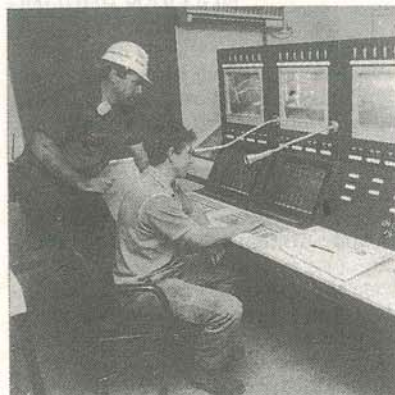
Hạn chế đến mức thấp nhất các rủi ro có thể xảy ra.

Tổ chức được phép tài trợ thuê mua phải gắn với hệ thống các tổ chức trung gian tài chính, từ đó sẽ tạo điều kiện nhận được sự hỗ trợ tài chính từ các tổ chức này.

Xây dựng định chế tài trợ thuê mua phải trên cơ sở kinh doanh bình đẳng và chống độc quyền.

Xuất phát từ các nguyên tắc nói trên và những điều kiện cụ thể của Việt Nam, sự lựa chọn định chế thuê mua nên theo hướng sau đây:

Trong thời gian trước mắt, hoạt động thuê mua nên giao cho các ngân hàng thực hiện vì đây là một tổ chức kinh doanh tổng hợp, hoạt động trên nhiều lĩnh vực và quan hệ với nhiều ngành khác nhau, đây là tiền đề để phân tán rủi ro và như vậy sẽ nâng cao được hiệu quả kinh doanh, phục vụ tốt cho lợi ích của khách hàng.

Mặt khác cần chuẩn bị các điều kiện để có thể hình thành các công ty thuê mua độc lập, nhưng với điều kiện phải liên kết được hai mặt đối lập: đa dạng hóa và chuyên môn hóa. Để giải quyết được điều này chỉ nên cho phép hình thành các công ty thuê mua đặt dưới sự bảo trợ của các ngân hàng, như công ty thuê mua liên doanh do các ngân hàng góp vốn hoặc công ty thuê mua do một ngân hàng góp 100% vốn. Các tổ chức này sẽ nâng cao trình độ chuyên môn hóa của các công ty thuê mua, đồng thời giải quyết vấn đề phân tán rủi ro xét trên góc độ tổng thể. Việc phân tán rủi ro này có thể dưới dạng trực tiếp hoặc gián tiếp, mặt khác công ty thuê mua của các ngân hàng chắc chắn sẽ được hỗ trợ tích cực về nguồn vốn dưới dạng tái cấp vốn trên cơ sở hợp đồng thuê mua, bảo lãnh trong việc phát hành trái phiếu trung và dài hạn...

- Thực hiện chính sách ưu đãi cho hoạt động thuê mua:

Công nghiệp hóa và hiện đại hóa là nhiệm vụ trung tâm và cũng là nhu

cầu bức thiết của nền kinh tế, vì vậy cần phải có chính sách ưu đãi để thúc đẩy quá trình hình thành và phát triển của nghiệp vụ thuê mua. Ưu đãi về thuế là biện pháp trực tiếp và có hiệu quả nhất.

Hơn nữa, nguồn vốn để tài trợ thuê mua là nguồn vốn trung và dài hạn có chi phí huy động cao, do vậy nếu không có chính sách ưu đãi sẽ làm cho lãi suất tài trợ cao và tất yếu sẽ hạn chế phát triển hoạt động này.

Theo đề nghị của dự án áp dụng tài trợ thuê mua ở Việt Nam do công ty tài chính quốc tế (IFC) bảo trợ, nhà nước nên giảm thuế nhập khẩu cho những thiết bị thuê mua nhập khẩu. Theo chúng tôi cách ưu đãi về thuế này có nhược điểm như sau:

+ Kinh nghiệm của các nước cho thấy rằng, qui trình tài trợ thuê mua có sự tham gia của 3 bên (người cho thuê, người đi thuê, người cung cấp thiết bị) tỏ ra có nhiều ưu thế và được áp dụng chủ yếu. Nếu ứng dụng mô hình này vào điều kiện Việt Nam thì phần lớn tài sản nhập khẩu để thực hiện tài trợ thuê mua phải do các công ty thương mại thực hiện, mà các công ty này không chỉ nhập thiết bị riêng cho thuê mua mà còn có cả thiết bị nhập để bán. Trong điều kiện quản lý nhà nước còn lỏng lẻo và nhiều tiêu cực như hiện nay thì việc giảm thuế tài sản nhập để tài trợ thuê mua sẽ tất yếu dẫn đến tài sản nhập để bán cũng sẽ biến thành tài sản nhập để thuê mua, và như vậy nhà nước sẽ thất thu thuế.

+ Miễn thuế nhập khẩu đối với thiết bị nhập để tài trợ thuê mua sẽ dẫn đến bất bình đẳng giữa thiết bị nhập trả tiền ngay và nhập để thuê mua vì sẽ có hai loại giá khác nhau, như vậy sẽ không khuyến khích tích lũy để tái đầu tư.

Theo chúng tôi, để khuyến khích hoạt động thuê mua chỉ nên miễn giảm thuế doanh thu và thuế lợi tức cho các tổ chức tài chính được phép thực hiện nghiệp vụ thuê mua.

Ngoài chính sách ưu đãi về thuế, ngân hàng trung ương cần có chính sách hỗ trợ cho các định chế thuê mua bằng cách bảo lãnh cho các tổ chức này vay vốn nước ngoài. Ngân hàng trung ương cũng có thể đứng ra vay vốn trung và dài hạn ở nước ngoài để cho các tổ chức thuê mua vay, hoặc tái cấp vốn cho những hợp đồng thuê mua có thời hạn còn lại dưới một năm...

Thuê mua là phương thức tài trợ mới, do đó việc đưa vào ứng dụng tại Việt Nam không phải đơn giản. Để thuê mua trở thành phương thức tài trợ phổ biến đòi hỏi phải có sự hỗ trợ của nhà nước thông qua pháp luật và chính sách, đồng thời còn phải tuyên truyền phổ biến rộng rãi để các doanh nghiệp có thể tiếp cận và chấp nhận phương thức tài trợ này. ♦